

טועמיה - חיים

לחיות עם הזמן בשבת קודש

ערב ש"ק פרשת לך לך תשפ"ד

הרב **מרדכי אלון שליט"א**

נכתב ונערך משמיעה ע"י תלמידים - לא מוגה

זמני כניסת ויציאת השבת:

ירושלים - 17:19 | 18:32

תל אביב - 17:35 | 18:33

חיפה - 17:25 | 18:32

טבריה ומגדל - 17:29 | 18:28

באר שבע - 17:36 | 18:34

הראיתך בעיניך

כשאתה תיוולד אני לא אהיה פה לידך כדי להניק אותך, אני לא אחבק אותך, אתה לא תפגוש את הידיים שלי ולא יהיו לך זכרונות מאמא, לא יהיו תמונות שלי באלבום איתך, לא יהיה שום דבר של מה שאנחנו קוראים לו כח - אבל כן יהיה הכח המהותי, הפנימי שלי, הנשמה. לא יהיו פה כל הכוחות שמסביב - לא מדינה, לא מפלגה, לא ארץ וכו', אבל אתה כן תפגוש את אוני, את המהות שלי".

יעקב לענ"ד לא חלק על רחל בכלל, אלא הוא פירש לנו את מה שהיא אמרה. הוא היה הרש"י שלה - הוא קרא לו בנימין כדי שאנחנו נבין למה באמת היא התכוונה. ויחד עם זה צריך לזכור שלמילה 'ימין' יש שלש משמעויות. הראשונה - כח, השנייה - חסד והשלישית זה 'קץ הימין'¹, ואביו אמר לו 'אתה הוא זה שתגלה את הבן אוני, איך מתוך המציאות הכי קשה של אנינות דווקא משם יתגלה האור'. וזה נכון לגבי כולנו ובימים בהם אנו מצויים - דווקא פה, מתוך האנינות הקולקטיבית שאנו שרויים בה, מתגלה עולם שלם של חסד שאנחנו לא תופסים אותו, זה פלא פלאות - ובנין המקדש עתיד להיבנות בחלקו של אותו בנימין.

מה הקושי שבניסיון ההליכה?

אני מבקש להתחיל את העיון בפרשה בשאלה שאף פעם אף תירוץ לה לא התיישב לי לגמרי. כולנו ברמה כזו או אחרת עולים חדשים, נכון? ואם לא אנחנו אז הורינו. יש ביטוי בחז"ל שהניסיון הקשה ביותר של אברהם היה "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך", ומשווים אותו לניסיון של "לך לך אל ארץ המוריה", לניסיון עקדת יצחק. אבל אני לא מצליח להבין מה הניסיון פה. נדמה שכל אחד מאיתנו שעשה עליה, בפשטות, עבר ניסיון יותר קשה. נסביר; הרי הקב"ה מבטיח לו יחד עם הציווי הזה 'סל קליטה' שאף אחד לא זכה לו. זכור שאברהם הוא עשיר גדול, הוא גדול המאמינים בעולם ויש לו רבבות תלמידים שבאים איתו, ורק דבר אחד חסר לו - בן. והנה בא הקב"ה ומבטיח לו שאם הוא יעלה לארץ, אז לא רק ששמו לא יתמעט ורכושו לא יתמעט (אלא אף יגדל), אלא שהוא גם יזכה בן. אז מה הניסיון הגדול?

יש כאן דבר נוסף שמופיע בפסוקים שקודמים לפרשתנו, ובעצם חותמים את פרשת נח -

בן אוני או בנימין?

נקדיש את השיעור היום לפני הכל לע"נ רחל אמנו. כולם זוכרים שהלילה, י"א מרחשוון, הוא היארצייט של רחל אימנו, אבל לא תמיד זוכרים שזה גם יום ההולדת של בנימין. ככה זה - יארצייטים אנחנו זוכרים אבל ימי הולדת פחות... אבל זה פסוק מפורש -

וַיִּסְעוּ מִבֵּית אֵל וַיְהִי-עוֹד כְּבַרְת-הָאָרֶץ לְכוּא אֶפְרָתָה וַתֵּלֶד רַחֵל וַתִּקְשׁ בְּלִדְתָּהּ. וַיְהִי בְהַקְשָׁתָהּ בְּלִדְתָּהּ וַתֹּאמֶר לָהּ הַמְיֻלְדֹת אֶל-תִּירְאִי כִּי-גַם-זֶה לָךְ בֶּן. וַיְהִי בְצֵאת נַפְשָׁהּ כִּי מָתָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶּן-אוּנִי וְאָבִיו קָרָא-לוֹ בְנִימִין. וַתִּמָּת רַחֵל וַתִּקְבֹּר בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה הוּא בֵּית לָחֶם. (בראשית ל"ה, ט"ז-י"ט)

הפסוקים מגלים לנו שהסיום של רחל היה קצת צורם, בגלל המחלוקת שלה ושל יעקב על שם הילד. זה יכול להישמע קצת לא נעים, אבל כמדומני שיש כאן משהו יותר עמוק והוא יהיה הקדמה לכל מה שאנחנו חווים היום, ובעז"ה שנזכה לתפילותיה של רחל אמנו שישונו בנינו לגבולם ולהבדיל בין החיים לחיים שישונו גם מי שצריכים לשוב לקבר ישראל במהרה.

לשם "בן אוני" יש שתי משמעויות שונות לחלוטין. האחת - אוני זה אנינותי, אבלותי, כמו שמופיע בפסוק - "לא אֶכְלְתִי בָאֲנִי מִמְנוֹ" (דברים כ"ו, י"ד), כלומר לא אכלתי מהמעשר כשהייתי אונן. אנינות היא הזמן שנפטר לך מת אבל עדיין הוא לא נקבר ואתה עדיין לא אבל. זה ממש הזמן שאנחנו בימים האלה נמצאים בו מבחינת כל כך הרבה אחים יקרים שטרם נקברו, אחרי הטבח הנורא שהיה בשמחת תורה. שבועיים שאנחנו באנינות, שבועיים שעם שלם אונן. וצריך להבין איך רחל קראה לבנה 'אונן', לכאורה זה השם הכי נורא שיש - 'כשאתה תיוולד אתה תהיה אונן. המצב ההלכתי שלך עם הוולדך יהיה אונן'.

מצד שני, יש למילה הזו משמעות הפוכה לגמרי - "רְאוּבֵן בְּכָרִי אֶתָּה כְּחֵי וְרָאשִׁית אוּנִי" (בראשית מ"ט ג'), כלומר המשמעות פה היא כח, עוצמה. אז למה התכוונה רחל? לביאור הראשון או השני? כבר דיברנו בזה בשנים קודמות, אבל עכשיו כשאנחנו מגיעים מניחומי שבעה רבים כל כך, יש פה תובנות מחודשות. רחל אומרת לילד שלה - 'תקשיב טוב, ילד אהוב ומתוק שלי,

¹ היינו סוף תקופת ההעלם וגילוי האור העתיק באחרית הימים.

מִן-הָאָרֶץ הַהוּא יֵצֵא אֲשׁוּר וַיִּבֶן אֶת-גִּינֹהַ וְאֶת-רַחֲבֹת עֵיר וְאֶת-כָּלָח. (שם י', ח' ו"א)

נמרוד היה דיקטטור רציני, מלך בשר ודם מסוכן מאד, אלוה בעיני עצמו (אין אף אחד נוסף במקרא שמתואר כך. הוא הראשון שמתואר בפסוקים שלוקח לעצמו מלכות), והיו כאלה שה'סידור הזה' פחות התאים להם ופרשו ממנו. לחם כזכור היו ארבעה בנים - מצרים, כוש, כנען ופוט, וכל אחד מהם היה 'טיפוס' לא קל. אנחנו מכירים אותנו עד ימינו, כשהיחיד שאין לנו מידע עליו הוא פוט (הוא מוזכר פעם אחת נוספת בלבד במקרא בספר צפניה). על כל פנים צריך להבין למה תרח הולך לארץ כנען, והשאלה הנוספת היא - למה הוא לא משלים את ההליכה הזו אלא נשאר בחרן? למה הם עוצרים? התירוץ הקלאסי לכך שאברהם נשאר בחרן ולא המשיך הוא שיש עליו לקיים כיבוד אב, שהרי אין עליו חובת עליה לארץ עדיין, אבל זה טכני ונדמה שצריך להעמיק בזה יותר.

שהיה כנען הולך וכובש את ארץ ישראל

לע"נ יש כאן נקודה עמוקה שחשובה לכל החיים אבל בראש ובראשונה היא חשובה לרגעים שאנו כולנו חיים בהם היום. כולם יודעים שהארץ הזו לא מופיעה בתורה ולו פעם אחת בשם "ארץ ישראל". השם הרשמי היחיד שלה הוא "ארץ כנען". יש אפילו פעם אחת ששמה מופיע כמעט עם טעות בעברית -

... כִּי־אַתֶּם בָּאִים אֶל־הָאָרֶץ כְּנַעַן זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּפְּלֹ לְכֶם בְּנַחֲלָה אֶרֶץ כְּנַעַן לְגַבְלֹתֶיהָ. (במדבר ל"ב, ג')

מה פירוש "זאת הארץ כנען"? ה-ה' הזו נראית כמיותרת.

בואו נראה סקירה היסטורית קצרה. אברהם אינו מגיע אל הארץ לפי הציווי של הקב"ה, והוא פוגש שם את המציאות הבאה -

וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת-שָׂרִי אֲשֶׁתוֹ וְאֶת-לוֹט בֶּן-אָחִיו וְאֶת-כָּל-רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בַּחֲרוֹן וַיֵּצְאוּ לְלֶכֶת אֶרְצָה כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה כְּנַעַן. וַיַּעֲבֹר אַבְרָם עַד מְקוֹם שְׁכֵם עַד אֵלוֹן מוֹרָה וַהֲכַנְעֲנִי אֵן בְּאֶרֶץ. (בראשית י"ב, ה' ו')

צריך להבין - למה התורה כותבת לנו "והכנעני אז בארץ"? הרי רק בפסוק הקודם כתוב שזו "ארץ כנען", אז מי אתה רוצה שיהיה שם אם לא הכנעני?! רש"י אומר פה יסוד גדול מאוד שצריך לזכור אותו. ארץ ישראל הובטחה בפרשת נח לשם ולזרעו, לא לחם. על הפסוק "יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם" (שם ט', כ"ז) מביא רש"י ששם יזכה לארץ ישראל ושם יוקם המקדש וכו', ומה שקורה בפועל הוא שהכנעני בא וכבש חלקים נרחבים מהארץ הזו. זו לא הבטחה היפותטית - כי מלביצדק מלך שלם, שרש"י מתעקש לומר לנו שהוא בנו של נח, הוא מלך ירושלים, היה שם -

והכנעני אז בארץ. היה הולך וכובש את ארץ ישראל מזרעו של שם, שבחלקו של שם נפלה כשחלק נח את הארץ לבניו, שנאמר ומלכי צדק, מלך שלם (בראשית יד, יח). לפיכך 'ויאמר

וַיִּקַּח אַבְרָם וְנַחֲוֹר לָהֶם נָשִׁים שֵׁם אֲשֶׁת-אַבְרָם שָׂרִי וְשֵׁם אֲשֶׁת-נַחֲוֹר מִלְכָּה בַת-הָרָן אֵבִי-מִלְכָּה וְאֵבִי יִסְכָּה. וַתְּהִי שָׂרִי עֲקָרָה אֵין לָהּ וָלֶד. וַיִּקַּח תָּרַח אֶת-אַבְרָם בְּנוֹ וְאֶת-לוֹט בֶּן-הָרָן בְּנוֹ וְאֶת שָׂרִי פֶלְתוֹ אֲשֶׁת אַבְרָם בְּנוֹ וַיֵּצְאוּ אִתָּם מֵאוּר כְּשָׂדִים לְלֶכֶת אֶרְצָה כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ עַד-חֲרוֹן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם.

(בראשית י"א, כ"ט-ל"א)

כלומר אברהם אבינו כבר נמצא במסלול לארץ ישראל עוד פני שהקב"ה מצווה עליו ללכת לשם בפירוש. אז הוא רק אמר להמשיך. מה הרבותא בזה? יש ראשונים שניסו לומר שהניסיון הקשה היה להשאיר את אביו תרח לבד בחרן. נו באמת, רוב העולים שאני מכיר השאירו משפחות שם בחו"ל. צריך להבין מה הסיפור, מה הניסיון הגדול של אברהם פה?

היה מי שניסה לומר שהניסיון היה שהקב"ה רק אמר לו ללכת "אל הארץ אשר אראך" אבל לא אמר לו לאן. רבותי, מאמין בסדר גודל של אברהם אבינו לא צריך שיגידו לו לאן ללכת! הרי הקב"ה אמר לו מפורש - "שם ה'יה ברכה, כאן אי אתה זוכה..." (עי"ש ברש"י עה"פ). אם הקב"ה היה מבטיח לכל אחד מאיתנו דבר כזה לא היינו מהססים לרגע! וזה הניסיון הגדול מכל הניסיונות?

מדוע הלך תרח לארץ כנען?

מכאן נגיע לשאלה השניה. בפסוק החותם את פרשת נח, הנושא לכאורה הוא תרח. הוא היוזם את ההליכה לארץ כנען. צריך להבין את הפסוקים; ראשית אפשר להבין למה תרח יוצא מאור כשדים - התורה כתבה שני פסוקים לפני כן שהרן בנו של תרח מת באור כשדים, ורש"י הסביר שזה היה אחרי שהרן הודיע לנמרוד המלך שהוא בצד של אברהם אחיו (אחרי שאברהם ניצל מכבשן האש) ולכן הוא נזרק לכבשן ומת שם. מזה הבין תרח שהמלחמה הגדולה בין אברהם ונמרוד מחייבת אותם לקום וללכת משם,² אבל עדיין לא מובן למה מכל המקומות הוא בוחר ללכת לארץ כנען? הרמב"ן אומר שבכלל היה זה אברהם שדחף ללכת לשם, והוא מוכיח את זה מלשון הפסוק - "ויצאו איתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען". לכאורה, אם תרח הוא המוביל, היה צ"ל כתוב "ויצאו איתו" ולא 'איתם', ומפה מובן שאברהם היה שותף לתרח ביוזמת היציאה. ולמה כתוב בתחילת הפסוק "ויקח תרח" ולא "ויקח אברם"³ - מבאר הרמב"ן שמשום 'כיבוד אב' נתן אברהם לתרח להיכתב ראשון, את ההובלה. זו שיטה יפה אבל זה עדיין לו מסביר למה הם הולכים דווקא לארץ כנען. ואגב, פרשנים אחרים שלא סוברים כרמב"ן, גם הם צריכים להסביר מה מביא את תרח ללכת לארץ כנען.

אגב, תרח לא היה היחיד שעזב את נמרוד. כולנו זוכרים את אשור, שעזב גם הוא את נמרוד והלך להקים את נינוה -

וְכוֹשׁ יָלַד אֶת-נִמְרֹד הוּא הַחַל לְהַיִּית גִּבּוֹר בְּאֶרֶץ. הוּא־הָיָה גִבּוֹר-צֵיד לְפָנָי ה' עַל-כֵּן יֵאָמֵר כְּנִמְרֹד גִּבּוֹר צֵיד לְפָנָי ה'. וַתְּהִי רְאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ בְּכָל אֶרֶץ וְכָל־גֵּוַה בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר.

³ מעין מה שכתוב בפרשת נח "ויקח שם ויפת את השמלה", ששם ברור ששם היה העיקרי בעשיית הפעולה ויפת רק נלווה אליו.

את כל הַרְבֵּשׁ וְגַם אֶת לוֹט אֶחָיו וְרַבְשׁוֹ הַשִּׁיב וְגַם אֶת הַנְּשִׁים וְאֶת הָעַם" (שם ט"ז) - הוא לא נלחם רק על לוט אלא על החזרת החירות והנשים החטופות של אנשי סדום,⁵ ומלכיצדק מודה לאברהם שהזיז את מרכז הכובד מבני חם לבניו שלו, לבני שם.

אז הבנו מדוע תרח הולך לארץ כנען אבל עדין נשארה פתוחה השאלה למה הוא נתקע בחרן? למה הם לא ממשיכים ומה מחדש הקב"ה לאברהם אבינו כשהוא אומר לו ללכת "אל הארץ אשר אראך"?

פעם חשבתי שהניסיון של אברהם אבינו פה היה בזה שהוא נצטווה לצאת ולעזוב את העשיה האדירה שלו בחרן,⁶ במסופוטמיה האדירה, ולעבור עכשיו לאיזה שטיבל נידח, חור בפינה של רמאללה, שאין שם כמעט אף אחד - 'עכשיו אני מייצר אמונה נפלאה בך רבש"ע, בעולם, אז למה לעזוב הכל וללכת למקום שלא תהיה לי בו השפעה?'. זו הבנה יפה אבל היא לא מספיקה, כי הקב"ה אם אומר לך ללכת אז מה הדין עכשיו? כל שליח מתחיל של חב"ד מבין את הדבר הזה, אז אברהם אבינו מתקשה בזה? - ולכן צריך להבין למה הם לא ממשיכים לארץ כנען אלא נתקעים בחרן.

כל זמן שהרשע עמו פרש ממנו הדיבור?

הנה מגיע ההסבר וזה געוואלד, אבל לפני שנאמר אותו נעיר הערה נוספת קטנה בפרשה. אברהם אבינו יורד למצרים ישר אחרי ההבטחה שהקב"ה נתן לו "לזרעך אתן את הארץ הזאת",⁷ בחזרתו משם יש ריב בין רועי מקנה אברהם לרועי מקנה לוט והם נפרדים. לוט בוחר את ככר הירדן, ולמרות שאנשי סדום "רעים וחטאים לה' מאד" מצבו של לוט קצת יותר מורכב - מצד אחד הוא בוחר לגור איתם אבל מצד שני יש לו את הכנסת האורחים וכו', הוא קצת "לוט בערפל". ואז כתוב כך -

וְהָיָה אֶמְרָאֵל-אֲבָרָם אַחֲרֵי הַפָּרֶד-לוֹט מְעֹמוֹ שֶׂא נָא עֵינֶיךָ וְרָאָה מִן-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-אֵתָהּ שָׁם צָפְנָה וְנִגְבְּהָ וְקָדְמָה וַיִּמָּה. (שם י"ג, י"ד)

לרש"י קשה - מדוע התורה מדגישה שזה היה אחרי היפרד לוט מעל אברהם? הרי זה מופיע מפורש בפסוק הקודם! ולכן הוא מבאר -

אחרי הפרד לוט. כל זמן שהרשע עמו, היה הדבור פורש ממנו (ולעיל שהיה לוט אצלו וכתוב וירא ה' אל אברם, באותה שעה כשר היה, וק"ל). (שם ברש"י)

אבל רש"י הזה קשה מאד - האם באמת הדיבור היה פורש מאברהם לפני כן? הרי מפורש שלא! רק מעט לפני כן הקב"ה הבטיח לו "וירא ה' אל אברם ויאמר לזרעך אתן את הארץ הזו", וזה היה כשלוט היה איתו! אז היה מי שניסה לתרץ שבאשר הבטיח לו הקב"ה לפני כן את הארץ זה היה לפני שלוט הרשיע - וכפי שאכן מופיע בסוגריים ברש"י, אך אין זה לשון רש"י אלא

⁷ אגב, פעם הרחבנו וכתת רק נזכיר בקצירת האומר שכל המסעות של אברהם הם בין צאצאיו של חם - הוא בורח נמרוד, בנו של כוש, הוא יוצא למלחמה מול אמרפל מלך שנער יחד עם דמשק אליעזר שלפי רש"י היה בנו של נמרוד(!), מגיע למצרים וכל הזמן מתמודד עם כנען.

אל אברם לזרעך אתן את הארץ הזאת, עתיד אני להחזירה לבניך שהם מזרעו של שם.

בפסוק הבא כתוב -

וַיִּרְא ה' אֶל-אֲבָרָם וַיֹּאמֶר לְזֶרְעֶךָ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיִּבְרַח שָׁם מִזְבַּח ל-ה' הַנְּרָאָה אֱלֹהֵי. (שם ז')

זו ההתגלות הראשונה של הקב"ה אל אברהם בארץ ישראל. לפני כן לא היה "וירא", היתה רק אמירה ופה זו היראות של ה' לאברהם, ועל בשורת הארץ ועל בשורת הזרע הזו (ע"ש ברש"י) בונה אברהם "מזבח לה' הנראה אליו". עד אז אברהם אמנם מגלה את הקב"ה בעולם אך כאן הקב"ה הוא זה שמתגלה אליו. הכנעני כובש והולך את הארץ מזרעו שם שם, כנראה שמלכיצדק באמת תופס מקום די קטן, וארבעת המלכים האימפריאטורים במלחמה את החמישה באים להילחם בסדום, עמורה, אדמה וצבויים.

קואליציה עולמית

צריך להדגיש - אין לנו אפשרות לזהות אומות היום אחרי שסנחריב בא ובלבל את האומות, אבל אנחנו יודעים שאור צריך להילחם בחושך וטוב ברע. מצד שני, התורה רוצה לגלות לנו תכונות, ענינים, יסודות - זה דבר יסודי ושייך כל זמן. שבין את מהותו של הכנעני ושל הפריזי ושל הפלישתים. אז בואו ניזכר לרגע בפסוק מהפרשה הקודמת -

וַיְהִי גְבוּל הַכְּנַעֲנִי מִצִּיּוֹן בְּאֶכָה גְרָרָה עַד-עֵזָה בְּאֶכָה סְדֹמָה וְעַמְרָה וְאֲדָמָה וְצָבִים עַד-לְשַׁע. (י', י"ט)

שמנו לב? - צידון, איפה שהחיזבאללה יושבים היום, בואכה גררה (נחל גרר מזוהה היום עם נחל מואסי, ליד נצר חזני, גוש קטיף) עד עזה, בואכה סדום עמורה אדמה וצבויים עד לכיכר ים המלח. כלומר המציאות של "והכנעני אז בארץ" שאברהם נתקל בה כשהוא מגיע לפה היא שהכנעני נמצא פה בתנופה אדירה ומשתלט על חלקים נרחבים מארץ ישראל, שהובטחה לזרעו של שם. מעתה נבין למה תרח הולך לארץ כנען - הוא מזרעו של שם, ואחרי שהוא נפל באוירה הכללית ונכנע לנמרוד נכדו של חם, הוא מנסה לחזור לשורשים, לעשות תשובה, ובא לשחרר את הנחלה שהובטחה לו. ונזכור שהוא לא היחיד שנפל באוירה הזו נכנע לנמרוד; חז"ל אומרים (ורש"י מביא את זה במקום) שהבאים להילחם בסדום היו אמרפל מלך שנער, הלא הוא נמרוד,⁴ ואיתו כדרלעומר מלך עילם - עילם היה אחיו של ארפכשד, שניהם בניו של שם, וכן אריון מלך אלסר ותדעל מלך גוים (ע"י ברש"י, שם י"ד, א', שהיה מלך של כמה אומות שהתקבצו למקום אחד). כלומר נמרוד, הוא אמרפל, מצליח להוביל כאן קואליציה של שם, חם ויפת יחד! רש"י אומר שמלכיצדק מלך שלם הוציא לחם ויין לאברהם כשחזר מהמלחמה כדי להראות לו "שאינו בלבו עליו על שהרג את בניו" (שם ברש"י, י"ח), כי במלחמת הקודש הזו, בלהחזיר לסדומיים את חירותם - "וַיִּשָּׁב

⁴ והאמת שזה פשוט. "וַיְהִי בְּנִסְעָם מִקְדָּם וַיִּמְצְאוּ בְקֶעֶה בְּאֶרֶץ שְׁנַעַר וַיִּשְׁבּוּ שָׁם" (שם י"א, ב') - זה מגדל בבל שנמרוד המליך את עצמו שם.

⁵ ומסתבר שהיו הרגוים ממוצא שמי מצבאו של כדרלעומר מלך עילם כנ"ל.

⁶ וכפי שמביא רש"י על הפסוק "ואת הנפש אשר עשו בחרן" - "שהכניסו תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים ושירי מגיירת הנשים" (י"ב, ה'), הוא לימד תורה רבבות אנשים והכניס אותם תחת כנפי השכינה.

אין לו פשט אחר. אבל זה לא מובן בכלל - רבש"ע, אתה שולח את משה לומר לאבות שהשבועה התקיימה כשהיא עדיין לא התקיימה?! לכאורה משה היה צריך לענות לקב"ה - 'תשלח את יהושע בעוד ארבע עשרה שנה, אחרי שהוא יבבוש ויחלק את הארץ, ושהוא ילך ויגיד להם! מה אתה רוצה שאני אגיד להם? - שהמצב הוא כמו שהיה איתכם, שיש הבטחה ובעז"ה הקב"ה יקיים אותה בעתיד?!' "גזרה היא לפני ואלולי היתה גזרה הייתי מקיימך עד שתראה אותם נטועים וקבועים.. ותלך ותגיד להם" - כלומר הענין הוא שדווקא משה יאמר, אבל הוא לא יכול לומר. מה הולך פה?

'מומחה' בראיית ערוה

רבתי, כאן לענ"ד נמצא הכל וצריך להאריך בזה אבל אנחנו רק נאמר את 'הקוד' המרכזי. אני מרגיש את זה השנה באופן מיוחד - מאז שמחת תורה רטרואקטיבית אחורה. אנחנו נמצאים בשנה מיוחדת. שנה שלא תקענו בראש השנה בשופר (אלא רק בב' בתשרי, לא בא' תשרי), שלא נענענו בה לולב בט"ו בתשרי וגם שמחת תורה היתה בשבת. ההבדל בין נענועים של ט"ו בתשרי, בסוכות, לבין מה שהיה לנו השנה הוא שכאשר אתה מנענע פיסית הנענוע מסתיים בשלב מסוים, ואילו כאשר אתה מנענע בלי לנענע - זה לא מסתיים, זה אינסופי. כשאתה תוקע בשופר - הקול שלו נעצר בשלב מסוים, אבל קולו של השופר שלא תוקעים בו - ממשיך וממשיך. זה כמו רחל אימנו שלא מניקה את בנה פיסית, שידיה לא מחבקות אותו, ושמעתי שהשנה החליטו שאין התכנסות הלילה בקבר רחל - להיות אצל מאמא רחל בלי להיות שם פיסית, זו ההימצאות הכי חזקה שיש. זו הכוונה "הראיתיך בעיניך ושמה לא תעבור" - הארץ הזאת היא הארץ "אשר אראך". האם אתה יודע לראות ראייה אלוקית? האם אתה יודע שהעינים שלך יש ראייה אלוקית לראות את הארץ הזו?

מי זכה בארץ הזו וכבש אותה מאיתנו? מי הוא הסטרא אחרא שמולו אנחנו מתמודדים "מצידון בואכה גררה עד עזה"? - הייחוס של כנען הוא -

וַיֵּרָא חָם אֶבְרָם כְּנָעַן אֶת עֵרֹת אָבְיוֹ וַיִּגְדַּל לְשָׁנֵי-אָחִיו בְּחֹזֶק.
(בראשית ט', כ"ב)

שואל שם רש"י - למה התורה מציינת שם שהוא אבי כנען? הוא הרי גם אבא של מצרים וכוש אבל עוד לא דיברנו על הנכדים של נח בכלל.

[בגלל אזעקה השיעור נפסק לכמה דקות, וכשהוא התחדש הרב התייחס למצב -

ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם (תהילים י"ח, ל"ח). הפשט הפשוט בפסוק הוא שדוד המלך אומר שהוא ירדוף את אויביו וישיג אותם ולא יפסוק עד כלותם. זה מה שגם אנחנו

תוספת מאוחרת, ובכל אופן זה פחות מסתבר, כי זה היה בסמיכות ולא עבר כ"כ הרבה זמן ולא יתכן שלוט הרשיע כל כך בזמן כ"כ קצר.

הבטחה שלא קוימה

הניסיון של "לך לך" הוא "הארץ אשר אראך". זה הניסיון הקשה ביותר מכל הניסיונות והוא הניסיון של כל אחד מאיתנו בכל רגע ורגע ולולא אברהם היה עומד בו לנו לא היתה יכולת לשרוד רגע אחד בחיים האלה, לא בארץ ולא במציאות כולה. על הפסוק את פרשתנו - "אל הארץ אשר אראך" (בראשית י"ב, ב'), בעל הטורים אומר -

אשר אראך. ב' במסורה, הכא ואידך בוכריה, גבי גלויות מלמד שהראה הקב"ה לאברהם הגלויות. (שם)

כלומר שאברהם ראה את כל העתיד.

נסבוי; בפסוקים שחותמים את חייו של משה רבנו בסוף דברים כתוב -

וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעֶרְבַת מוֹאָב אֶל-הַר נֹבֶלְ רֹאשׁ הַפְּסָגָה אֲשֶׁר-עַל-פְּנֵי יְרֵחוֹ וַיִּרְאֶהוּ ה' אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אֶת-הַגִּלְעָד עַד-דָּן. וְאֵת כָּל-נַפְתָּלִי וְאֶת-אָרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְאֵת כָּל-אָרֶץ יְהוּדָה עַד הַיַּם הָאֲחֻרֹן.⁸ וְאֶת-הַנְּגֹב וְאֶת-הַכְּפָר בְּקַעַת יְרֵחוֹ עִיר הַתְּמָרִים עַד-צָעַר. וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֲךָ אֲתַנְנֶהּ הָרְאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ וְשָׂמָה לָא תַעֲבֹר. (דברים ל"ד, א-ד')

לא כתוב "הראיתי לך" אלא "הראיתיך בעיניך" (זה גם נשמע כמו טעות לשונית בעברית) - וצריך להבין את זה. אלו המילים האחרונות שמתייחסות למשה רבנו. מיד לאחר מכן - "וימת משה עבד ה'". כשקוראים את הפסוק הזה בשמחת תורה, הוא נשמע טראגי - "ושמה לא תעבור", אבל זה לא מסתבר שזה יהיה הפסוק החותם את חייו של משה, ראשית מפני שזה כבר נאמר לו כמה וכמה פעמים בעבר,⁹ וחוז' מזה יש כאן קושי נוסף; כשמופיעה בתורה המילה "לאמר" הכוונה היא שיגידו את זה למישהו אחר, נוסף. למשל - "ויאמר ה' אל משה לאמר" הכוונה היא שמשה יגיד את זה לבני ישראל או לאהרן וכיו"ב. אז למי הכוונה שהוא יגיד את זה כאן? אין הכוונה שהקב"ה אמר לאברהם ליצחק וליעקב כי אז המילה "לאמר" תהיה מיותרת. לכן אומר שם רש"י את המילים הבאות (אגב, תוך שהוא יוצר 'דיבור המתחיל' משני משפטים לכאורה נפרדים) -

לאמר לזרעך אתננה הראיתיך. כדי שתלך ותאמר לאברהם ליצחק וליעקב, שבועה שנשבוע לכם הקב"ה קיימה, וזהו לאמר, לכך הראיתיך לך, אבל גזרה היא מלפני ששמה לא תעבור, שאלולי כך, הייתי מקיימך עד שתראה אותם נטועים וקבועים בה, ותלך ותגיד להם. (שם, רש"י)

כלומר הדבר האחרון שמשה רבנו מצטווה הוא ללכת ולומר לאברהם, ליצחק וליעקב את הדבר הזה. וזה הפשט של רש"י,

⁹ "עלה ראש הפסגה וישא עיניו וימה ויפנה ותימנה ומזרחה וראה בעיניו כי לא תעבר את הירדן הזה" (דברים ג', כ"ז) וכן - "כי מנגד תראה את הארץ וישמה לא תבוא אל הארץ אשר אני נתן לבני ישראל." (שם ל"ב, נ"ב) ועוד.

⁸ אגב, רש"י בפירושו השני שם אומר ש"הים האחרון" הוא היום האחרון, כלומר הקב"ה הראה למשה את כל הצרות שיהיו על ישראל לאורך הדורות, את שמחת תורה תשפ"ד, את הגאולה השלמה שתבוא בקרב ממש - הכל, עד היום האחרון (יום ויום ברבים הם 'מים', ואין זה מקרי. שניהם מתארים כל - האחד מכיל זמן והשני מכיל מים, ואכמ"ל).

כלומר - אם תדבקו בכח של משה, בבחינת משה שיש בכל אחד, אז נוכל. אלא מה? אתם אומרים שראיתם נפילים וכו' נכון, אבל -

...וְאַתֶּם אֲלֵי־תִירְאוּ אֶת־עַם הָאָרֶץ כִּי לַחֲמִנּוּ הֵם סָר צֶלֶם מַעֲלֵיהֶם וְ-ה' אֲתָנּוּ אֶל־תִּירְאֵם. (שם י"ד, ט')

כלומר - מבחינה ריאלית המציאות היא כמו שהמרגלים מתארים, אבל זה בגלל שכבוד ה' נמצא איתנו במדבר, "וכבוד ה' מלא את המשכן", אבל כאשר ניכנס לארץ "אשר עיני ה' אלוקיך בה" ("הראיתיך בעיניך", כמו שאמר הקב"ה לאברהם, וכמו "כי עין בעין יראו"), הרי שה' איתנו ולכן סר צילם מעליהם. מבחינת המציאות הריאלית, אנחנו לא חולקים, רק שזה לא רלוונטי כי כשה' איתנו המציאות תשתנה.

זה גם המובן של "אל הארץ אשר אראך" - אתם הלכתם לארץ כנען, ואשריכם אברהם ואביו תרח (הכוזרי מדבר הרבה שתרח היה אף הוא מהגרעין ולא מהקליפה והוא המשיך את שם והתחיל להרגיש את ארץ כנען וכו'), אבל הם נתקעו בחרן כי עדיין לא הגענו למדרגה של "אל הארץ אשר אראך". כל השנים בחרן היו הכנות להגיע למדרגת "אל הארץ אשר אראך" - האם אני יכול כבר להיות במדרגה שאני מעביר לילדים שלי בדי. אן. איי. שלהם את היכולת לראות את הארץ במבט אלוקי, ולא בעיניים של כנען? "והכנעני אז בארץ" - אבל אנחנו מעל הארץ. איך כתוב אצל נח? - "ותרם התיבה מעל הארץ". אני לא בארץ, אני בארץ האלוקית.

"יש אומרים סרסו" - זו ראייה של רצח, רצח בעיניים, הרג, סירוס. "יש אומרים רבעו" - עריות, "לְתַאֲוָה יִבְקֹשׁ נַפְרָד" (משלי י"ח, א'), עיניים של עריות. ומה עם כיבוד אב? - 'כיבוד אב נדחה עכשיו כשאני לא יכול להתגבר על הראיה ועל התאוה שלי'. רגע, אבל חם היה אחד מארבעת האנשים היחידים ששמרו על אישות לפני המבול ולא נזקקו לשאינם בני מינם ולכן הוא נכנס לתיבה, אז איך זה עכשיו שהוא עושה כזה מעשה? - כי עכשיו הוא "אבי כנען", שענינו בעולם הוא -

...אָרִוּר פִּנְעֵן עֶבֶד עֶבְדִּים יִהְיֶה לְאַחִיו. (בראשית ט', כ"ה)

כי זה או שאתה מצליח להכניע את העולם הכנעני ולרומם את העולם, "ולא אשוב עד כלותם", או שח"ו שהכנעניות הזו תכניע את כל העולם כולו, שאתה תהיה כנוע לכנען. זה מעשה הזנות. זו כניעה - וצריך להפנים את זה. עולם שלם יכול להיות עיוור, סתום, ולא להבין את זה. או שהעולם יהיה כנוע לכנען, יבשות על גבי יבשות - לכן התורה פירטה את גבולות הכנעני, מצידון דרך גרר עד עזה, סדום, עמורה אדמה וצבויים - ואז תבין מה קורה פה בעולם הזה. לכן הארץ נקראת כפי שראינו "זאת הארץ כנען". אני בכלל לא שולח אותך לארץ ישראל, אומר הקב"ה לאברהם - "זאת הארץ כנען", זו הארץ שבה נמצא כל המאבק של העולם בין אור לחושך, בין האופן שבו אני רואה. והכנעניות הזו איננה רק הכנעניות הרעה של קצה הקרחון של "י"א סרסו ו"א רבעו", אלא גם הכנעניות שכל רגע אנחנו צופים בחדשות ומתעדכנים בהם ונמצאים בראיה הריאלית - זו הכנעניות של עשרת גדולי ישראל המרגלים, זו הכנעניות שאני כנוע למציאות העכשווית, לתאוה, למציאות הרגעית, 'מה עכשיו', "...אָמַר נָבַל בְּלִבּוֹ אֵין אֱלֹהִים הַשְּׁחִיתוּ הַתְּעִיבוּ עֲלֵיָהּ אֵין עֲשֵׂה טוֹב" (תהילים י"ד, א').

צריכים עכשיו. אבל בעומק יש כאן הבנה נוספת - "ארדוף אויבי ואשיגם, ולא אשוב" - לשון תשובה, כי הכל זה בסופו של דבר תשובה אנחנו מריכים לעשות. היינו שהתשובה שלי לא תפסיק עד שם, האויבים, לא ירצו אף הם להגיע למדרגת "נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'" (שם פ"ד, ג'), שכל הקליפות יתהפכו לצד הקדושה, כל העולם ישאף אליו ית' ויגיע לכלות הנפש. כי אי אפשר להשאיר את העולם במצב שהוא נמצא בו עכשיו. חייבים להפוך אותו לצד הקדושה. ובלי זה - זו איננה תשובה שלמה, לא בשביל זה באתי לעולם].

נחזור למהלך שלנו. מה חם ראה? הוא ראה ערוה, זה כל עניינו. כנען הגיד לו, כנען הוא הכח הזה, מעין "וּכְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אָנִי מְבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ" (ויקרא י"ח, ג') שהכוונה שם היא לעריות. אבל מה בדיוק עשה שם חם? רק ראה את אביו. אומר שם רש"י המפורסם, מה פתאום ראה - יש אומרים סרסו (סנהדרין ע) ויש אומרים רבעו (ב"ר). (שם רש"י)

למה רש"י אומר את זה? למה לא להשאיר את זה במה שכתוב - "ורא", שהוא רק ראה? - כי רש"י לא אומר לנו סתם דרשות ולא יכול להיות שחם רק ראה, זה מוכח מהפסוקים הבאים - וַיִּקַּח נָח מֵיֵינּוּ וַיִּדַע אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן. (שם כ"ד) מפורש כאן שזו לא היתה ראייה אלא עשייה! הראיה של כנען היא איך הסטרא אחרא רואה הכל עד שהיא מצליחה לעשות רע, לעשות חושך, להפוך ראייה לחושך. ומה כתוב על יפת ושם? -

וַיִּקַּח שָׁם וַיִּפֹּת אֶת־הַשְּׂמֵלָה וַיְשִׁימוּ עַל־שִׁכְמָם שְׁנֵיהֶם וַיִּלְכוּ אַחֲרָיִת וַיִּכְסּוּ אֶת עֵרוֹת אֲבֵיהֶם וּפְנֵיהֶם אַחֲרָיִת וְעֵרְוַת אֲבֵיהֶם לֹא רָאוּ. (שם כ"ג)

נו, אם הם לא ראו את המצב לאשורו, שילכו לבדיקת עינים! - לא, כי הפשט ב-"וערות אביהם לא ראו" הוא שיש יהודים שלא רואים את הערוה של אבא. יש לעומתם כאלה שהם 'מומחים' לראות את ערוות אביהם. שם ויפת ראו שיש כאן דבר שצריך תיקון, כיסוי, אבל לא ראו ערוה באבא. ואומר שם רש"י -

ויקח שם ויפת. אין כתיב ויקחו אלא ויקח לימד על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת לכך זכו בניו לטלית של ציצית...

מה הקשר לטלית של ציצית? - כי בציצית כתוב "וראיתם אותו" (במדבר ט"ו, ל"ט) - וכשתראו ראייה טובה אז "לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם..." (שם) ובזה תתקנו את חטא המרגלים שנמצא שם באותה פרשה (שלה-לך) ושנגרם בגלל אופן ראיית המרגלים את הארץ.

בין ראייה ריאלית לראיה אלוקית

הרי יהושע וכלב לא חלקו על הפרשנות של יתר המרגלים בהבנת המצב בארץ. הם הסכימו איתם בכל הפרטים, רק שהם אמרו -

וַיְהִי כָּל־כַּב אֶת־הָעַם אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר עֲלֵה נַעֲלֵה וַיִּרְשְׁנוּ אֹתָהּ כִּי־יָכוֹל נִכְלָהָ לָּהּ. (במדבר י"ג, ל')

בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת-עַיְנָיו וַיֵּרָא אֶת-הַמָּקוֹם מֵרָחֵק. (שם ד')

אין כאן שום אמירה אלא ראייה בעלמא של אברהם. הלו! אתה צריך לשמוע אמירה! מה קורה פה? - שם התחיל "וכל העם רואים את הקולות". במקום לשמוע קול אלוקי הוא רואה את הקול הזה. חז"ל מתבטאים בכמה מקומות שהר המוריה והר סיני נתחלפו¹⁰ - זו הפעם ראשונה שזה קרה. מאיפה יש לנו כח לראות קולות? - משם. זה געוואלד. חשבנו שזו יכולת שקיימת רק אצל נביאים והנה התחדש שזה טבוע בכל אחד מאיתנו.

להוציא את העולם לחופשי

"לך אמור להם לאברהם יצחק ויעקב שבועה שנשבעתי לך קיימתיה" - החדרתי בהם, אני משה הרעיא מהימנא, את הראיה שאתם קיבלתם. אתם העברתם את הדי. אן, איי, ואני, משה רבנו, החדרתי את זה בם. "קיימתיה" פה זה לא במובן של ביצוע אלא במובן של קיום משפטי, נתינת תוקף, שטר קיום. משה רבנו לא יודיע לאבות שהוא ביצע את זה כי זה עדיין לא התקיים בימיו אלא רק בימי יהושע. וכל הערך שיהושע כובש ומנחיל את הארץ וישראל כובשים אותה ונוחלים הוא שעניו של משה רבנו רואות את הארץ הזו כל רגע ומכח ראית משה ומבחינת משה שבי פה עכשיו, יש לנו יכולת לעמוד פה. וכל העולם כולו מחכה לראיה הזו שלנו. צריך לתפוס את זה - העולם מחולק, כמו במגילת אסתר. כתוב במגילה -

... וְרַבִּים מֵעַמֵּי הָאָרֶץ מְתִיחִים כְּיִנְפֹל פְּחַד־הַיְהוּדִים עֲלֵיהֶם. (אסתר ח' י"ז)

לכאורה, על פי ההלכה, הגיור הזה (ורש"י אכן אומר שמתייחידים זה מתגיירים) לא תופס, כי הם מתגיירים מיוחד ולא מרצון עמוק להצטרף לעם ישראל ואלוקיו, ממש כמו שהיה עם השומרונים שנקראו 'גרי אריות' (עי' סנהדרין פ"ה:; קידושין ע"ה: ועוד). מסביר רבי שלמה אלקבץ ב"מנות הלוי" - בתוך מאה עשרים ושבע מדינות מלכות אחשוורוש הייתה חבורה עמלקית מסוימת בראשות בני המן. בני המן האלה רוצים באופן מפורש שיקרה מה שתכנן המן - "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים וכו'". הם אומרים דברים מפורשים. עכשיו, "עמי הארץ" האמורים בפסוק הם אינם בני המן אלא הנתונים של מדינות מלכות אחשוורוש, הרוב הדומם, אלו ה-80% מהערבים שנמצאים פה - והם מתייחידים כי "נפל פחד היהודים" לא על עצמם אלא על ההמנים, על העמלקים. כלומר המתייחידים אינם מי שנופל עליהם פחד היהודים.¹¹ הם מרגישים שהעולם נפתח, יש אור חדש בעולם. כשהוצאנו שק ואפר לרבים ואמרנו לרבש"ע - באנו לעולם כדי להאיר אותו, אז הבאנו את העולם למצב כזה שיש לנו כח פנימי לקעקע את המציאות העמלקית מהעולם ואז כל העולם יהיה בחופש, עזה תהיה בחופש, אני אהיה בחופש, שכינה תצא לחופש - שכינה שכלואה במנהרות התת-קרקעיות של הראיה הכנענית שכל עניינה הוא לראות

כולנו נמצאים שם, כולנו יכולים ליפול בזה בכל רגע ורגע. זה הדיון בין רבי עקיבא לחבריו, בין ראית השועל בקדש הקודשים או ראית נבואת זכריה מתקיימת (עי' בבלי סוף מכות). בעדינות שבעדינות זו גאולת העולם. כי גאולת העולם זה לכבוש את הארץ כנען!

אברהם רואה את הקולות

שאלנו בהתחלה איך זה שרש"י אומר שהקב"ה לא נגלה לאברהם כל זמן שלוט הרשע היה עמו, והרי הוא כן התגלה אליו. זה געוואלד; בפעם הראשונה, כשהוא עדיין היה עם לוט כתוב -

וַיֵּרָא הוּא אֶל-אַבְרָם וַיֹּאמֶר לוֹרְעָף אַתָּן אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיִּכְן שָׁם מִזְבֵּחַ ל-ה' הַנִּרְאָה אֵלָיו. (שם ז')

ואילו לאחר שהוא נפרד מעליו כתוב -

וְהוּא אָמַר אֶל-אַבְרָם אַחֲרֵי הַפָּרֶד-לוֹט מֵעֲמֹו שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה... (שם י"ג, י"ד')

זה לא היה קיים כל עוד לוט היה איתך - הכח לראות ברור, לא לראות "לוט בערפל" אלא ראייה אלוקית. גם ללוט יש את הראיה שלו -

וַיִּשָּׂא-לוֹט אֶת-עַיְנָיו וַיֵּרָא אֶת-כָּל-כְּפַר הַיַּרְדֵּן כִּי כָלָה מִשְׁקָה... (שם י')

יש שלוש ראיות - יש ראייה רעה כמו של כנען, יש ראייה אמצעית כמו של לוט ויש ראייה קדושה של ציצית. זה געוואלד - זו כל התורה כולה ואם נעבור כך על כל הפסוקים של אברהם אבינו נוכל קצת 'לתפוס' אותו. מה הסיוע של אברהם אבינו בעקדה? -

וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם-הַמָּקוֹם הַהוּא ה' | יִרְאָה אֲשֶׁר יֹאמַר הַיּוֹם בְּהָר ה' יִרְאָה. (כ"ב, י"ד')

וכשהם הולכים אל העקדה, אחרי שהוא רואה את המקום מרחוק, שואל אברהם את נעריו מה הם רואים ומשהם לא רואים הוא מורה להם - "שבו לכם פה עם החמור". אברהם ויצחק רואים ענן קשור מעל ההר, "ראו אד תלולה" (מתוך הפיוט 'אם אפס רובע הקו'), והם רואים רק חול. זה לא שרש"י סתם מתנסח עליהם 'לא יפה' ואומר 'עם הדומה לחמור' - אלא הם לא היו בכלל בכיון של "אל הארץ אשר אראך".

בואו נראה לאן אברהם אבינו מגיע בעקדה מכח הניסיון של "לך לך אל הארץ אשר אראך". אמר לו הקב"ה -

וַיֹּאמֶר קַח-נָא אֶת-בְּנֶךְ אֶת-יִחִידְךָ אֲשֶׁר-אַהַבְתָּ אֶת-יִצְחָק וְלֶךְ-לְךָ אֶל-אֶרֶץ הַמִּצְרַיִם וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֵלָיךָ. (שם כ"ב, ב')

כלומר אברהם צריך לחכות שהקב"ה לאמירה מהקב"ה איפה לעקוד את בנו יצחק, אבל בפועל -

¹¹ אין סיבה שמי שלא רוצה בהשמדת העם היהודי יפחדו מהיהודים, כי כל המנדט שניתן ליהודים ע"י אחשוורוש היה רק להגן על עצמם מפני מי שבא נגדם להורגם.

¹⁰ "וסיני מהיכן בא, אמר ר' יוסי מהר המוריה נתלש, כחלה מעיסה, ממקום שנעקד יצחק אבינו. אמר הקב"ה: הואיל ויצחק אביהם נעקד עליו, נאה לבניו לקבל עליו את התורה" (מדרש תהילים פרק סח אות ט ד"ה בפרש שד), ועי' רש"י על תענית ט"ז. ד"ה מורא, וכן בפיוט לשבת "יום שבתון" לריה"ל - "דבר בקדשו בְּהַר המר יום השביעי זכור וְשָׁמור".

... היחידים הנספים בלא משפט, שבתוך המהפכה של שטף המלחמה, יש בה ממדת מיתת צדיקים המכפרת עולים הם למעלה בשורש החיים ועצמות חייהם מביא ערך כללי לטובה ולברכה אל כלל בני העולם בכל ערכיו ומובניו. ואח"כ כתום המלחמה מתחדש העולם ברוח חדש ורגלי משיח מתגלים ביותר... (אורות המלחמה א')

הם משפיעים לנו כח כדי שאנחנו נראה אורו של משיח. צריך להבין ולהתרגל הזה - אנחנו חיים בתודעה של "אל הארץ אשר אראך", וכשנבחנו בניסיונות האלה פתאום אנחנו מגלים שיש בנו כוחות עצומים שלא ידענו שהם קיימים בנו כלל. בשבועיים האחרונים אנחנו שומעים את זה כל רגע, כל שניה. פתאום תופסים שיש לנו ראייה אחרת. "הראיתיך בעיניך" זה לא 'הראיתי לך' וגם לא 'אתה ראית', אלא זה מעין "אתה הראת" (דברים ד', ל"ה) אבל אפילו יותר חזק. יש בתוך העין שלך ארובה של עין אלוקית - תחפש את זה, זה בדי. אן. איי שלך. והרבה פעמים זה מופיע נגד הרצון שלך ל"ע כי הרצון הרגיל שלך שייך לראיה הריאלית, וזה בסדר גמור - אחרת לא היית חי בעולם של בחירה, אבל זה המבחן שלך.

ה' יִרְאֶה

מכח הראיה הזו לא רק אנחנו עולים. זוכרים את לוט שלא ראה שום דבר מלבד משקה? -

...וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-אַבְרָהָם וַיִּשְׁלַח אֶת-לוֹט מִתּוֹךְ הַהֶפְכָּה... (בראשית י"ט, כ"ט)

זכר לו את הדבקות באברהם, וכשתה מחובר עם אברהם אתה מחובר עם הראיה הזו. לכן גם כשאצלנו יהיה פעם איזה בלבול, ויהודה יתבלבל, יהיה כתוב שם -

...אֵיךְ הִקְדַּשְׁתָּהּ הוּא כְּעֵינַיִם... (שם ל"ח, כ"א)

איפה העיניים. גם אצל דוד -

... וְהוּא אֶדְמוֹנִי עַם-יִפְהָ עֵינַיִם... (שמו"א, ט"ז, י"ב)

וכל הענין הוא הכח הזה של "הראיתיך בעיניך". זה הניסיון, זה מה שתרח לא היה יכול להגיע אליו, זה מה שאברהם רוצה שלוט כן יגיע אליו. לוט במדרגתו מאד ריאלי, ואז אברהם עם פרישתו מלוט מעלה אותנו מהארץ הזאת אל "הארץ אשר אתה רואה".

שבעז"ה יהפוך לנו מהרה ה' יִרְאֶה לה' יִרְאֶה, מתחת לעשרה טפחים, בנגלה, בשמחה, בישועה, בפשיטות ובמתיקות, ונראה ישועות ונחמות, עלינו ועל כל ישראל.

ערוה, לסרס ולהרביע. לא צריך הרבה הסברים - ראינו את זה בעינינו בשמחת תורה השנה, זה מה שהם יודעים, אלו בני המן. אין לנו להתפלא. לא ידענו שבזה הם עסוקים? שזה העיסוק שלהם? וכשהם ערפו ראשים של תינוקות לפני עשרים ושלושים שנה ורוצצו ראשי תינוקות בכינון ישיר, האם לא ידענו? האם כל זה חדש לנו? השאלה היא אם יש לנו כח לראות "את הארץ אשר אראך". זה הניסיון.

פתחנו בהתחלה בבעל הטורים שאמר שיש בכל המקרא פעמיים "אראך" - אצל אברהם ואצל זכריה בגלויות. אברהם אבינו מגיע עכשיו לברית בין הבתרים ושם הקב"ה מראה לו את הגלות העתידה על בניו. זו הראיה האמורה.

לקדושים אשר בארץ המה

ומשפט אחרון. ברית בין הבתרים, למרות שבפסוקים מופיעה אחרי הציווי "לך לך אל הארץ אשר אראך", באמת היתה לפניו! זה חישוב מפורש בפסוקים. כתוב שמושב בני ישראל אשר ישבו בארץ מצרים "שלושים שנה וארבע מאות שנה", ואומר על זה רש"י -

שלושים שנה וארבע מאות שנה. בין הכל, משנולד יצחק עד עכשיו היו ארבע מאות שנה, משהיה לו זרע לאברהם נתקיים כי גר יהיה זרעך, ושלושים שנה היו משנגזרה גזירת בין הבתרים עד שנולד יצחק... (רש"י, שמות י"ד, מ')

יצחק נולד כשאברהם היה בן מאה, ושלושים שנה קודם לכן אברהם היה בן שבעים, כלומר זה היה חמש שנים לפני הציווי האמור לעלות לארץ. זו שאלה בפשט - רש"י מפרש שהקב"ה הביא את אברהם אבינו לביקור מולדת, עשה לו סיור מקדים, אמר לו - 'זאת ברית בין הבתרים', ואחריה אברהם חזר לחרן לחמש שנים נוספות. המשמעות של "לך לך אל הארץ אשר אראך" היא - 'אתה זוכר את ברית בין הבתרים? קיבלת את הכח לראות אלוקות. האם אתה מקבל על עצמך שכל הילדים שלך לאורך כל הדורות יראו אלוקות?'. עכשיו תגידו אתם - היש ניסיון קשה יותר מהניסיון הזה? זה הכי קשה!

לכן "לך לך אל הארץ אשר אראך" ואל תתן לשום רעשי רקע להפריע ל-"הראיתיך בעיניך", ואתה תגדל בעולם רבי עקיבאים בעולם, ותגדל ילדים קדושים כמו אלו שעלו בסערה השמימיה בשבועיים האחרונים - ומכוחם אנחנו יכולים לראות את הראיה האלוקית הזאת. הם שנותנים לנו את הכוחות לראות. צריך להפנים את זה - זה המושג "לקדושים אשר בארץ המה" (תהילים ט"ז, י"ג), הם מחדירים את עיני ה' אלוקיך בארץ ומחדירים לנו כח מלמעלה לראות את אורו של משיח. מרן הרב קוק צ"ל אומר את זה מפורש¹² -

השיעור מוקדש לע"נ
כל ההרוגים על קידוש ה' בארועי המלחמה, ולע"נ
אליהו בן **ויזאן** ז"ל, **חנת** בת **ליפא** ז"ל
מרת **גיטל אגוסטטה** בת **לייב** ע"ה, **דורון** בן **מאיר** ובתו **מור**
הי"ד, **יצחק** בן **סולטנה** ז"ל, **נחמה** בת **אלגרה** ז"ל, **משה** בן
גמרה ז"ל **ושלום** בן **זרחיה** ז"ל
ולהבדיל לרפואת כל הפצועים, החטופים והנעדרים ולרפואת
עמרם בן **איידה זויה**, ו**כרמל מרדכי** בן **טל שרה**
וליוונג הען **ליעל רחל** בת **אריאל אסתר**
להקדשת שיעורים ניתן לפנות בחודעת וואטסאפ
לעמנואל - 054-7500516

¹² עי' בשיחה של הרב לפרשת בראשית תשפ"ד "ביום דרכך ושביילך במים רבים", בה הרב באר את הציטוט בהרחבה.